

OBSAH

1. Uvedení výzkumného problému	9
1.1 Zdůvodnění významu poznávacího cíle	10
2. Teoretická východiska pro vysvětlení chování dlouhodobě nezaměstnaných	13
2.1 Základní paradigmaty hledající příčiny rozdílného chování nezaměstnaných - strukturální vs. kulturní vysvětlení nezaměstnanosti, vliv jednání aktérů ...	13
2.1.1 Vztah mezi strukturou, kulturou a jednáním aktérů.....	14
2.2 Teoretické modely hledající příčiny rozdílného chování nezaměstnaných	15
2.2.1 Model racionální volby	16
2.2.2 Modely založené na očekávání (a motivaci).....	17
2.2.3 Kulturní modely (modely založené na kulturních charakteristikách).....	18
2.3 Závěr kapitoly: Možná vysvětlení chování nezaměstnaných na základě výše uvedených modelů	33
3. Teoretický koncept strategie a jeho využití pro životní situaci nezaměstnaných	35
3.1 Strategie zaměstnání, strategie zajištění příjmu, rodinné strategie.....	36
3.1.1 Problematické aspekty využívání konceptu životních strategií.....	38
3.1.2 Kulturní (a strukturální) kontext formování strategií.....	40
3.2 Typologie strategií nezaměstnaných při řešení problému uspokojování (základních) životních potřeb.....	42
3.3 Využívání zdrojů při rozhodování nezaměstnaných - finanční kapitál, lidský kapitál a sociální kapitál.....	46
3.4 Závěr kapitoly: Rozhodování nezaměstnaných.....	48
4. Metodologické aspekty výzkumu	53
4.1 Specifické pojetí našeho výzkumu.....	53
4.2 Použitá metoda a její zdůvodnění vzhledem ke stanovenému cíli.....	55
4.3 Jednotka zkoumání, problémy výběru respondentů	56
4.4 Analýza a interpretace dat	58
4.5 Dlouhodobá nezaměstnanost v rozhovorech s nezaměstnanými v letech 2002 a 2006	58
4.5.1 Charakteristika nezaměstnanosti v regionech v době výzkumu	59
5. Předchozí pracovní kariéra - vnímané příčiny nezaměstnanosti.....	66
5.1 Předchozí pracovní kariéra nezaměstnaných, poslední zaměstnání	66
5.1.1 Případy tzv. náhlé nezaměstnanosti	67
5.1.2 Fragmentalizovaná či sestupná kariéra	69
5.1.3 Dobrovolný či vynucený odchod z předchozího zaměstnání	70
5.1.4 Bývalí živnostníci a podnikatelé	73
5.1.5 Absolventi a lidé s malou zkušeností na trhu práce	75
5.1.6 Matky s menšími dětmi (po rodičovské dovolené)	76
5.1.7 Význam pracovní historie a důvodu předchozího opuštění zaměstnání ..	76
5.2 Vysvětlení současné situace z pohledu nezaměstnaných	77
5.2.1 Strukturální podmínky z pohledu respondentů	78
5.2.2 Chybějící vzdělání či individuální dovednosti.....	80
5.2.3 Chybějící „kapitál“ - role kontaktů a peněz při hledání zaměstnání	82
5.2.4 Zdravotní stav jako limitující faktor v pracovním uplatnění.....	84
5.2.5 Péče o děti nebo rodiče jako limitující faktor v pracovním uplatnění	87
5.3 Závěr kapitoly: Vliv pracovní historie a příčiny nezaměstnanosti	89

6. Ekonomická situace dlouhodobě nezaměstnaných	91
6.1 Ekonomická situace a životní podmínky dlouhodobě nezaměstnaných	91
6.1.1 Respondenti žijící převážně ze sociálních dávek	92
6.1.2 Respondenti žijící převážně z pracovního příjmu dalších členů domácnosti	93
6.1.3 Respondenti, kteří uvádějí ještě další zdroje příjmů	97
6.2 Význam životních nákladů rodin pro životní situaci dlouhodobě nezaměstnaných	99
6.2.1 Náklady na bydlení	99
6.2.2 Výdaje na energie a služby, výdaje na děti, alkohol a cigarety	101
6.2.3 Výdaje na léky, splátky dluhů, ošacení, drogistické potřeby a cestovné	103
6.3 Řešení obtížné finanční situace ze strany nezaměstnaných	104
6.3.1 Úsporné strategie	104
6.3.2 Strategie „obejití se bez“	111
6.4 Zadlužování jako řešení nepříznivé finanční situace	117
6.4.1 Příčiny zadlužování nezaměstnaných	117
6.4.2 Odmítání možnosti zadlužování	120
6.5 (Vzájemná) pomoc ze strany sociálních sítí	121
6.5.1 Formy pomoci ze strany přátel a rodiny	121
6.5.2 Příčiny malé pomoci ze strany rodiny	123
6.5.3 Odmítání pomoci ze strany nezaměstnaných	124
6.6 Srovnání jednotlivých úsporných strategií	127
6.7 Závěr kapitoly: Přivýkání na život v chudobě	128
7. Vnímání nezaměstnanosti nezaměstnanými a jejich okolím	132
7.1.1 První reakce v počátku nezaměst. - pocity úlevy a prázdninový efekt	132
7.1.2 Nezaměstnanost jako náhlá obtížná životní situace	134
7.1.3 Změna prožívání nezaměstnanosti v delším období	135
7.2 Různé typy vyrovnávání se s neúspěchem při hledání zaměstnání	140
7.2.1 Dobré snášení nezaměstnanosti	140
7.2.2 Rozčilenost nebo podrážděnost jako reakce na nezaměstnanost	140
7.2.3 Racionalita a realismus jako reakce na nezaměstnanost	141
7.2.4 Bezmocnost, beznaděj a zoufalství jako reakce na nezaměstnanost	142
7.3 Reakce nezaměstnaných na prožitek nezaměstnanosti	144
7.3.1 Pokračující hledání zaměstnání - „nezlomení“ a ritualisté	144
7.3.2 Úplná rezignace jako reakce na nezaměstnanost	146
7.3.3 Prožitek nezaměstnanosti a vliv na hledání zaměstnání	147
7.3.4 Pozitivní vliv získání zaměstnání na psychiku nezaměstnaných	148
7.4 Dopady nezaměstnanosti na sociální vztahy	149
7.4.1 Vztahy v rodině během nezaměstnanosti	149
7.4.2 Vztahy mimo nukleární rodinu	156
7.5 Závěr kapitoly: Dlouhodobá nezaměstnanost a její důsledky	163
8. Význam zaměstnání a motivace nezaměstnaných, kvalita práce - flexibilita, ochota pracovat	165
8.1 Význam a přínos zaměstnání pro nezaměstnané	165
8.1.1 Význam práce jako zdroje finančních prostředků	166
8.1.2 Význam práce z hlediska pracovní etiky	168
8.1.3 Význam práce z hlediska ekonomické nezávislosti	170
8.1.4 Význam nefinančních přínosů zaměstnání	172
8.1.5 Význam obecné pracovní motivace	174
8.2 Snížená motivace nezaměstnaných k přijetí zaměstnání	176
8.2.1 Preference alternativních životních cílů a možnosti před zaměstnáním	176
8.2.2 Záměrné setrvávání v evidenci úřadu práce	190
8.2.3 Formy únikových strategií	194

8.3	Představa nezaměstnaných o konkrétních zaměstnáních	195
8.3.1	Představa nezam. o jednotlivých aspektech zaměstnání	195
8.3.2	Šance na nalezení zaměstnání z pohledu nezaměstnaných	209
8.3.3	Očekávání nezaměstnaných ohledně pracovního příjmu	211
8.4	Přijetí méně kvalitního zaměstnání	220
8.5	Závěr kapitoly: Sophiina volba? Životní perspektiva dlouhodobě nezaměstnaných	223
9.	Sociální dávky a jejich vliv na životní situaci nezaměstnaných	227
9.1	Žádost o sociální dávky, vstup do systému sociální ochrany	227
9.1.1	Respondenti, kteří nejsou klienty systému sociální ochrany	227
9.1.2	Respondenti, kteří jsou příjemci dávek životního minima	230
9.1.3	Oprávněnost pobírání sociálních dávek očima respondentů	231
9.1.4	Role státu a jednotlivce	233
9.2	Zkušenosti nezam. s různými aspekty pobírání sociálních dávek	235
9.2.1	Výše a adekvátnost sociálních dávek při řešení životní situace nezaměstnaných	235
9.2.2	Zkušenosti nezaměstnaných s pracovníky sociálních referátů	238
9.2.3	Přehled nezam. o systému sociálních dávek, podmínky žádosti	241
9.2.4	Pravidla spojená s pobíráním sociálních dávek	243
9.2.5	Kontrola nezaměstnaných sociálními referáty	245
9.3	Závěr kapitoly: Strategie nezam. vůči systému sociální ochrany	248
10.	Strategie dlouhodobě nezaměstnaných při hledání zaměstnání	252
10.1	Průběh hledání zaměstnání - strategie nezaměstnaných	252
10.1.1	Strategie (postup) nezaměstnaných při hledání zaměstnání	252
10.2	Způsoby hledání zaměstnání v první fázi - získání informace o existenci pracovního místa	255
10.2.1	Hledání s pomocí novinových inzerátů, vývěsek, na internetu	256
10.2.2	Zprostředkování zaměstnání	258
10.2.3	Četnost a efektivita jednotlivých metod hledání zaměstnání	279
10.3	Způsoby hledání zaměstnání ve druhé fázi - kontakt se zaměstnavatelem	280
10.3.1	Úvodní kontakt se zaměstnavatelem	280
10.3.2	Zkušenosti nezaměstnaných s kontaktem se zaměstnavateli	282
10.4	Způsoby hledání zaměstnání ve třetí fázi - výběr a zaškolení pracovníka..	293
10.4.1	Nesplnění formálních podmínek pro přijetí do zaměstnání	293
10.4.2	Účast nezaměstnaných v konkurzech a výběrových řízeních	295
10.4.3	(Ne)informování nezaměstnaných o výsledku přijetí či nepřijetí do zaměstnání, prodluž. doby před nástupem do zaměstnání	298
10.4.4	Rozhodování uchazečů ohledně vhodnosti zaměstnání na základě zhodnocení prostředí ve firmě	300
10.4.5	Obavy nezaměstnaných z náročnosti zaměstnání jako důvod nepřijetí pracovní nabídky	301
10.4.6	Důsledek dlouhodobé marginalizace - pokračující hledání zaměstnání(??)	302
10.5	Závěrem k hledání zaměstnání na formálním trhu práce	303
10.6	Další řešení nezaměstnanosti - strategie přizpůsobení, změny a mobility .	304
10.6.1	Možnosti rozšíření kvalifikace (sebevzdělávání)	304
10.6.2	Možnosti a přínos rekvalifikací na úradech práce	306
10.6.3	Další opatření aktivní politiky zaměstnanosti	316
10.7	Podnikání, mobilita a práce v šedé ekonomice	318
10.7.1	Zřízení soukromého podnikání	318
10.7.2	Mobilita jako strategie nezaměstnaných	320
10.8	Příležitostná práce a práce v šedé ekonomice	324
10.8.1	Formy práce v šedé ekonomice	325
10.8.2	Kdo pracuje v šedé ekonomice	328

10.8.3	Důvody, proč nezaměstnaní pracují v šedé ekonomice.....	330
10.8.4	Postoje nezaměstnaných k práci v šedé ekonomice	333
10.9	Závěr kapitoly: Je trh práce pro dlouhodobě nezaměstnané dostupnou alternativou?	336
11.	Dlouhodobá nezaměstnanost v České republice - ideály, realita a perspektiva	338
11.1	Diskuze o aplikaci v oblasti sociální politiky	341
11.1.1	Posílení ekonomiky a tvorba nových pracovních míst vs. mobilita pracovníků	342
11.1.2	Zajištění sociální ochrany a současně pobídkové funkce systému .	343
11.1.3	Práce v řádném zaměstnání a práce na černo - řešení problémů spojených s nedeklarovaným příjmem.....	345
11.1.4	Úpravy v procesu zprostředkování zaměstnání	347
11.1.5	Přizpůsobení pracovní síly požadavkům trhu práce	348
11.1.6	Institucionální podpora zaměstnávání znevýhodněných osob	349
11.2	Dodatek autora na závěr	350
	Seznam literatury	352
	Příloha	